

Z 5
R

Sum ex libris
Davidis Christiani Pauli
Regis Anhaltini
Comparavit Serenitas
Anno 1503.
conf. 5 1/2

23

DISSERTATIO

De

LUSATIA

Ex

ACROASIBUS ACADEMICIS

CONRADI SAMUELIS

SCHURZFLEISCH,

PROF. PUBL.

STUDIO ATQVE OPERA

JOHANNIS FRIDERICI VOLLHARDI

COLLATIS EO MONUMENTIS

INSTITUTA.

WITTEBERGÆ,

Literis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

ANNO M. DC. LXXVI.

DISSERTATIO
DE
BUSATA
NEO-ASSIBUS NORDMANNICIS
CONRADUS SAMUELIS
SCHURZELMISCH
PAG. 120
Jussu Regni
JOHANNIS FRIEDERICI VON HARTARDI
COLLEGIIS FO. MONUM. N. N.
INSTITUTA
LIT. MATTHEI HENRIKI
ANNO M. DC. LXXV.

Handwritten notes and tabs on the left edge of the page, including a small tab with the letter 'Y'.

Fragment of text from the adjacent page on the right, including decorative flourishes and the letters 'n', 'w', 'n', 'f', 'f', 'li', 'm', 'E', 'm', 'r', 'p', 't', 'f', 't'.

Uſatia à nemine haëtenus, præ-
terq̄vam à *Chriſtophoro Man-
lio Gorlicenſi*, * integra descri-
pta eſt : quod opus cur haëte-
nus ſuppreſſum, ac ne doctiſſi-
mis q̄videm viſum fuerit, ego eq̄videm non
miror, q̄vi ejus pariter atq̄ve *Abrahami Hoff-
manni* fortunam ſatis cognitam habeam, quæ
non permisit, ut quod hi viri pro veritate cau-
ſæ, ac dignitate patriæ ſuſceperant, ex animi
ſententia perficere poſſent.

A 2

2. In-

* *Magnopere laudatur à Martino Mylio in annalibus Gor-
licenſibus an. 1575. Fuit enim ſummo ingenio, & judicio ſubactio ac ma-
turo, poëta elegans, hiftoricus inſignis, & diligens Luſatiæ ſcriptor.
Ejus epigrammatum liber Praga, Bohemiæ metropoli, eſt editus. Poë-
matum volumen nondum eſt prælo expreſſum. Commentarios re-
rum Luſaticarum ſeptem libris diſtinctos composuit, quos intereſt ex-
poliri cum cura, & perfici plane atq̄ve abſolvi. Ipſe ſibi moriturus
tale fecit epigramma, quod in annalibus Gorlicenſibus à viro clariſ-
ſimo Chriſtiano Funcio mihi per liberaliter communicatis contine-
tur. *Quæ tumulum ſervat? pietas. Quis conditur illo?**

Scrutator patriæ Manlius hiftoriæ.

*Alius est Johannes Manlius, locorum communium collectione notus
passim atque celebratus. Christophorus ne nomine quidem Martino
Zeillero, & aliis, qui indices historicorum confecerunt, cognitus fuit.*

2. Inter eos, qui partem Lusatiae attingunt, facile primas tenet Caspar Peucerus, vir, cum viveret, eruditione nemini secundus, & in historia Lusatice Christophori Manlii doctor, qui quantum in illa operam collocaverit, docet ejus Idyllium, quo docta totius Lusatiae superioris descriptio continetur. Id verò anno MDXCIII. auctoritate Senatus Budisfensis editum fuit, ac meretur, ut diligentissimè ab omnibus legatur.

3. Nec tamen me fugit, plures fuisse, qui huc incumberent, quamquam aut cedunt Peucero, aut ei atque Manlio aliquid debent. Nisi quòd Melchior Goldastus cum regni Bohemiae diplomata manu suâ versaret, Lusatice pari diligentia tractavit, quorum exempla in codicibus exarata nuper videre mihi contigit, & plura, quam quæ evulgavit Goldastus, beneficio insigni virorum jurisconsultissimorum Leuberi & Hartranftii.

4. Tum

4. Tum verò huc studii aliquid contulerunt Joachimus Meisterus, præceptor Christophori Manlii, qui metro concinnavit urbis Gorlicensis descriptionem, à doctissimo Funcio mihi transmissam, Joachimus Cnemian-der, & qui ex eo multa hausit Martinus Mylius, collector annalium Gorlicensium nondum editorum, Thomas Faber, cujus extant annales Budisfinenses, Bartholomæus Scultetus, Laurentius Ludovicus, Johannes Coqvus. Similiter Bohemiæ, Poloniæ, Silæsiæq; scriptores* persæpe res Lusaticas monumentis suis commendarunt.

* *Aneas Sylvius, Martinus Cromerus, Joachimus Curæus: sepe etiam ex scriptoribus nostratibus Siffridus Presbyter Misnensis, Monachus Pirnensis, ex Boicis Johannes Aventinus.*

5. Inter Bohemos Johannes Dubravius, Episcopus Olomuzensis, elegantissimus gentis suæ, & antiquitatis scientissimus scriptor tradit,**antiquitus Serbios, quibus denotat So-

A 3

** *lib. 2. hist. Bojem. p. 14. Nomen Soraborum commune habuerunt superioris & inferioris regionis (Lusatia) populi, quod ferre in desuetudinem abiit aro Henrici Aucupis, quo Lusatia regni Germanici Marchia provinciæ facta est. * Non quòd ante Soratutam,*

* Ernestus Brotuff. perperam censet à Lothario II. eam Marchiam esse institutam,

has ibi non habitaverint Germani (omnino enim ante eos ibi sedes atque domicilia sua habuere Sævi) sed quia post Germanos in eas terras Sorabi, Slavorum, qui in Germaniam magnam migravere, portio, longè lateq; penetrarunt, atque adeo non aborigines, sed advena illic locorum fuerunt. Vid. Manl. comment. rer. Lusat. lib. 1. col. 13. 14. Lingua Teutonica usum primus in eam regionem invexisse memoratur Albertus Ursus, apud Manlium lib. 4. col. 53.

rabos, esse nominatos, quorum pars fuere Milciani, notatione situs à cæteris distincti, & pago Niseni & Budesin, unde postea Marchia Budisfinensis dicta est, comprehensi. Propterea non potuit esse immemor diplomatum, ab imperatoribus Saxonibus & Salicis datorum, in quibus signantur Milciani, haud sanè alii, quàm qui hodie Lusatiam superiorem colunt. Eos in ditionem atque potestatem suam redegit Henricus Auceps, primus ex Saxonibus rex Germanorum, qui populationes Slavorum prohibiturus, Misniæ Marchiam instituit, ex eaque impetum Polonorum Lusatiorumque inhibuit, & tandem virtute auctoritateq; suâ pervicit, ut legibus Germaniæ parerent. Graviter Detmarus Merseburgensis scribit. Ex ea (urbe & marchia Misnensi) Mil-

Zenos

zenos suæ subactos ditioni, censum persolvere
coegit. *

* *Idem Milzeni, qui aliàs Milciani appellantur, à quibus
nomen sortita est Marchia Milzavia (Milcienia) quæ & Budisinen-
sis dicitur, ac Svevo, quem vulgò Spream vocant, rigatur, seriùs Lu-
satis titulo ornata, quod vel solum diploma incorporationis Ca-
roli IV. testari satis potest. De Luticiis existimat Albertus Cran-
zius, Lusatos eo nomine antiquitus esse denotatos, lib. 5. Sax. cap. 1.
Nec dubitat Peucerus ipsis attribuire Lusatiam inferiorem. Conf.
Henr. Meibomius de pagis Saxonie in pag. Luzici. Quamquam ex
Helmoldo liquet, illos esse eosdem cum Wilzis, & sanè multò ampliùs
patuisse. Vid. Manlius Comment. lib. 1. col. 15.*

6. Sunt, qui putent, partem Slesiae fuis-
se, cujus sententiæ est Albertus Cranzius, **
quod multis ac solidis argumentis atque ratio-
nibus licet refutare: quandoquidem à finibus
Silesiæ secernitur Qvisso, Bobera & Nisso
amnis. Idque ut pro certo habeatur, pluri-
ma faciunt monumenta, quæ in hac quæstione
finium regundorum mihi adjumento atque u-
sui fuerunt.

7. Fuit-

** *In præfat. Saxon. Quæ causa fuit, cur affirmaverit Christ.
Manlius, Cranzium vulgi sermonibus deceptum, opinionem eam a-
nimo imbibisse. Errore forsàn inde orto, quod pars Lusatie fuit sub
Henrico barbato Silesiæ Duce, quæ postea jure pignoris ad Ascanio-
Brandenburgicos, hinc ad Bohemos pervenit. V. Manlius com-
ment, lib. 3.*

7. Fuitque hæc præcipua semper Lu-
satorum cura, ut quanto possent opere, limi-
tem tuerentur, atque ea de causa nomen duris-
simæ gentis sortirentur. * Quod illustri Ab-
batis Oybinensis documento proditum est,
qui Vladislao cœnobium Oybinense Bohe-
miæ vindicaturus, acerrimè in comitiis Olo-
mucensibus contradixit, ac vicit ejus senten-
tia, quod persequitur Christoph. Manlius, &
cumulatè satisfacit argumentis, ex charta ma-
nuscripta depromptis. **

* *Cosmas Pragensis Ecclesie Decanus in Chronico Bobemo-
rum ex bibliotheca Marquardi Freberi prelo Wechel. expres-
so, pag. 11.*

** *lib. 7. comment. p. 144. Haud verò omittendum est, dy-
nastiam Budsetia prius in patrimonio majorum Dedonis fuisse, quam
fuit Marchia Budisfinensis, quippe que præfecturam duntaxat à re-
gibus atque imperatoribus institutam designabat, priusquam utraque
vero & perpetuo jure conjungeretur. Neque existimandum est,
cum Budsetiis detracta est Lusatia superior, omnes simul ejus par-
tes detractas esse: saltem enim iis relictae sunt possessiones atque
dynastie Rotenburg, Moskau, Hoyerwerda, Camencium.*

8. Sed, ut vices rerum humanarum
sunt, fines Lusatiae non semper iidem fuerunt,
neque fortuna semper isti populo indulset,
sive æmulatione vicinorum, sive ingenio gen-
tis

tis

tis, quæ externa arbitria non facile passura erat. Propterea Domus Luzemburgica, quæ augendæ suæ potentia rationes optimè callebat, titulo connubii atque belli * regno Bohemiæ posita, utramque Lusatiam, quæ antiquitus ad Marchiones Misniæ pertinuerat, honestis conditionibus obtinuit, & fide servandorum privilegiorum data, novis atque felicibus auspiciis conjunxit. Ita factum, ut Lusatii inde à Johanne Bohemiæ rege usque ad imperatorem Sigismundum, in quo ea stirps defecit, Regibus Bojemo-Luzemburgicis sacramentum dicerent, & obsequia cum tranquillitate conjuncta servarent.

* 1. Est titulus electionis, quippe quæ regnum Bohemiæ pariter, atque accessiones ejus concernit, postquam extincta est familia veterum Bohemiæ Ducum atque regum Czechiorum, qui per annos D LXXX IIII. summam rerum ibi tenuerunt: 2. beneficiaria concessionis regni Bohemiæ, quod Germania feudale est, cui Lusatia, Marchionibus Misniæ olim intercepta, sub illud tempus eodem jure annectebatur: 3. Connubii inter Johannem Luzemburgicum, & Elisabetham regni Bohemiæ heredem, contracti: quandoquidem ejus soror natu major propter Ducem Carinthiæ, in regni Bohemiæ jura iniquum, cui illa nupsit, à regno est exclusa. 4. Belli, quod titulum inter omnes gentes validum habet, quo jus adeo ab Elisabetha regni heredem, & regni Ordinibus, veris atque vivis ejus membris, pro parte saltem electionem habentibus, ac demum ab imperatore, tanquam

B

supre-

* ibidem per
udum de-
laratur, ali-
vando etiā
mittitur.

supremo illius regni beneficiarii domino acquisitum, & ad Johannem delatum, & investiturā Henrici VII. imperatoris solenniter firmatum, atque contra amulum hostemq; Henricum Carinthia Ducem est defensum. Vid. Martinus Boregk Chron. Bohem. part. 1. p. 247. 289. Wenceslaus Hagecius Chron. Bohem. part. 1. p. 376. 377. 378. 379. 380. 395. Eò spectant tabulae, quibus Johannes Luzelburgicus Marchiam & provinciam Budisfinensem & Gorlicensem (quarum hanc antiqui in Lusatiam superiorem juris testem Friderico gravi, qui recusato Judithae, Johannis filiae connubio, & postea regnante Carolo IV. domus suae commodum neglexerat, armis eripuit) sibi tanquam immediato & naturali domino subditam ordinavit, & leges constituit atque confirmavit. Huc respexit Carolus Johannis filius, quando promulgavit diploma incorporationis, in quo comprobatur, Marchiam Budisfinensem & Gorlicensem ab antiquo ad coronam & regnum Bohemiae pertinuisse: apud Melch. Goldastum append. document. pag. 75. Quae verba usitatum Caroli IV. stylum significant, & in diplomate Gerlaci Archiepiscopi Moguntinensis eodem anno (1355.) dato repetuntur, & paulò explicantur atque confirmantur. Hic tantum venit in questionem, quid vocabulis ab antiquo denotetur: & unde initium ejus juris sit numerandum, ratione cujus postliminium in Marchia Budisfinensi & Gorlicensi allegatur. Mihi certis argumentis constat, non posse illud intervallum porrigi ultra tempora Henrici IV. Siqui, quippe ante quem non fuere in Bohemia reges, & ipso etiam Cosma Pragensi teste, anno 1086. Vratislaus ex Duce Bojohemiae rex ab Henrico IV. est creatus, etsi nondum eo tempore hereditarius ejus dignitatis titulus coepit, ac certè Vratislai frater, liberi, nepotesq; usque ad Vladislaum II. id est, ab anno 1086. usque ad 1159. Duces dicti fuerunt. Conf. cum Cosma Hagecius an. 1086. Nunc quàm latè pateat postliminii intervallum, inter Marchiones Brandenburgo-Ascanios, & reges Bojemo-Lucemburgicos, à quibus contemplatione Bojemo-Czecchiorum asseritur postliminium, breviter est videndum. Sanè epocha regis tituli à Vratislao, saltem pro ejus persona intellecti, perpetui autem, atque hereditarii à Vladislao II. numeratur. Dabo itaque vocabula, ab antiquo, amplè sumenda, & ad Vratislaum, primum regii tituli acqvirentem, esse referenda: non tamen ex eo sequetur, primos Lusatiae acqvirentes fuisse Czechi-

Czecchios, propterea quòd rationes intervalli, quo hi Marchiam Budisinsensem concessione Henrici IV. acquisitam tenuerunt, non plures, quàm ducentos annos consciunt, facta quidem temporum ab anno 1086. usque ad 1286. supputatione. Marchia Gorlicensis, quæ regionis superioris, postea Lusatia quoque dicta pars est, Friderico gravi erepta, paulò post ad Bohemiam accessit. Regio inferior, quæ suo & proprio nomine Lusatia appellatur, neque Czechios Duces, neque reges dominos habuit, donec Friderico admorso intercepta, ex patrimonio Wettinensi in ditionem Brandenburgo-Ascaniam, atque exinde in potestatem regum Bojemo-Luzelburgicorum, qui aborigines Czechios interjecto duntaxat Henrico Carinthio, in eo regno exceperunt, & per Johannem Bohemia regem primò superiorem, deinde inferiorem Lusatiam ex inauguratione beneficiaria Ludovici IV. Imp. cognomento Bavari acquisiverunt. Etsi enim à patre Henrico VII. in veram atq; legitimam beneficiariam regni Bohemia possessionem inauguratus fuerat, tamen Lusatiam obtinuit demùm ab excessu patris, & ritu atque lege beneficiaria accepit primùm à Ludovico IV. imperatore, eam filio Ludovico, qui Romani cognomine distinguitur, attributuro, & perinde ac septemviratum Brandenburgicum, in patrimonium suæ gentis addicturo, si tutò licuisset per Luzelburgicos, qui in ea causa intercedebant, & propter Bohemiam familie suæ acquisitam jus postliminii ratione Marchiæ Budisinsensis allegabant, ac postulatis suis efficiebant, ut Ludovicus non perinde cum Marchia Lusatia, atque cum Marchia Brandenburgica ageret. Quod cur non æquè hic, ac ibi, factum fuerit, neque Ludovicus Bavarus æquè Lusatiam, atque Marchiam Brandenburgicam, vindicaverit, quam tamen extincto Waldemaro, ex familia Ascanio-Brandenburgica ultimo, jure caduci vindicare potuisset, haud dubiè causa fuit metus, cum propter fundatam ex propinquo Luzelburgicam potentiam, tum propter pratensum postliminii jus, quod vacante etiam dominis ac heredibus Marchia Budisinsensi, Johannes Bohemia rex assererat. Sanè quàm est manifestum, ac diplomate in eam rem edito probari potest, Marchiam Budisinsensem à Ludovico Bavaro in Johannem ritu jureq; beneficiario collatam esse. Similiter veris auctoribus constat, Budisinsenses anno 1319. & Gorlicenses anno 1329. in verba Johannis Bohemia regis jurasse, apud Jo-

* comment.
lib. 4. col. 63.

* Joach. Cu-
raus annal.
Siles. p. 264.
Christoph.
Manlius
Comment.
lib. 3, p. 46.
seq.

bannem Abbatem in chron. an. 1319. Mart. Boregk part. 1. pag. 299.
Christoph. Manlium comment. lib. 6. col. 79. Wenceslaum Hageci-
um chron. Bohem. part. 1. p. 395. conf. Casp. Peucer. idyll. an. 1319.
1320. Anonymi chronicon Marchionum utriusque Lusatiæ in periodo
regum Bohemia stirpis Luzemburgica; Melchior Goldastus de re-
gno Bohem. lib. 3. cap. 16. n. 37. Martinus Mylius tradit, Ludovicum
Bavarum eò quoque ex promisso fuisse obligatum, propterea quòd is
Johanni propter auctoramentum navandæ sibi operæ ac dandi suf-
fragii septemviralis pollicitus fuisset luculentam bonorum Waldema-
ri partem, si, quod eventus approbavit, nullâ prole auctus decederet,
in annal. Gorlicens. script. pag. 128. Pari fato Lusatia inferior, quam
Valdemarus Friderico admorsø Misniæ Marchioni ademerat, eo an.
1319. sine liberis mortuo, Johanni Bohemia regi accessit, non postlimi-
niò, ut placet Manlio, * siquidem ea nunquam ducum regumque
Bohemiæ provincia fuit, & postquam ad Ascanio-Brandenburgios
pervenit, jus in eam non à regibus Bohemiæ, sed à Marchionibus Mi-
sniæ derivatum, & Friderici admorsø cessione in Valdemarum, Asca-
nio-Brandenburgica gentis ultimum collatum est atque confirmatum.
Unde factum arbitror, quòd Lusatia inferior, quamlibet à Johanne
acquisita. & regno Bohemiæ adjuncta, haud perinde, ac Lusatia su-
perior, nominata fuerit in instrumento incorporationis Carolino
anno post natum Christum M CCC LV. indict. octava, VII. Id.
Octob. edito. Nec est facile, quem lateat, Lusatiam inferiorem, ut
sæpe etiam mutarit dominos suos, nullum tamen ex Ducibus atq; re-
gibus Bohemiæ dominum habuisse, quod per subjecta exempla ac pe-
riodos, quibus ibi suum quisq; principatum nomine atque titulo Mar-
chionis tenuit, nunc à me posset demonstrari I. Periodus memoratur
stirpis Ringelheimensis in Siffrido, aliis Sigefrido. II. Comitum Sta-
densium in Gereone, Christiano, al. Carsterio, Detmaro I. Detmaro
II ac Ottone liberorum experti. III. Budsetiorum Dedonis, Henrici
senioris, & Henrici posthumi, sive junioris. IV. ex familia Danica
Viperti & Henrici ejus filii. V. Comitum Wettinensium, postea
Misniæ atque Lusatiæ Marchionum, Conradi I. Diterici, Dedonis II,
Conradi II. Diterici II. quam successionem paulò interruperunt Si-
lesie Duces, * Boleslaus Henrici barbati filius, & Boleslaus cogno-
mine sevus: inde postliminiò Marchiones Misniæ, Henricus illustris,
con-

concessu atq; beneficio Friderici II. Imp. primus in ea familia Land-
 gravius Thuringia ac Saxonia Palatinus, & quod ex diplomatis ma-
 nuscriptis didici celebris in Saxonia Commendæ Dömitzensis con-
 ditor, Ditericus pinguis, Dizmannus, ac denique Fridericus admor-
 sus, cui Valdemarus inferiorem Lusatiam in universum ademit. VI.
 Ascanio-Brandenburgicorum, Ottonis Pii, qui bello Misnico, cum Al-
 berto degeneri, atque filiis ejus gesto, insignem inferioris Lusatiae par-
 tem, & à Boleslao sævo quoque ejusdem haud ignobilem orientalem
 portionem est consecutus, Ottonis longi, Hermannii, Johannis illustris
 & Valdemari hujus propaginis, quæ ex Alberto Urso per Ottonem
 descendit, ultimi, qui demùm anno 1317. omne, quod in Lusatia in-
 feriori Misnensibus reliquum fuerat, iisdem bello eripuit, cessionem-
 que illius provincie Friderico admorso extorsit. Vid. Manlius com-
 ment. lib. 4. & 5. Chronicon Marchionum utriusque Lusatiae supra
 allegatum. Unde intelligitur, Johannem Luzelburgicum ex alia
 causa acquisivisse Lusatiam inferiorem, atque acquisiverat Lusa-
 tiam superiorem, & quod certis liquet monumentis, eam non pro-
 pter Bohemiam, neque adeò postliminiò esse acquisitam. Qua de
 causa factum est, ut longè post Johannem Luzelburgicum, ex regibus
 Bohemiae primum acqvirentem Lusatiae inferioris, Wenceslaus ejus
 ex Carolo nepos, quatuor hujus Provinciae Ordinibus singulari privi-
 legio caveret de incolis nunquam à corona regni Bohemiae quovis
 modo avellendis atq; alienandis. * Non idèò, quasi Lusatia infe-
 rior olim, & ante Johannem ad Bohemiae regnum pertinuisset (nam
 si hoc pertinuisset, eodem postliminii titulo in instrumento incorpora-
 tionis aqvè, ac Marchia Budisfinensis & Görlicensis inclusa fuisset)
 sed quia duntaxat primò, & sine mentione interioris atque civilis
 cum Bohemia nexus ab avo ipsius acquisita, tunc demùm pari & æ-
 quo incorporationis Bohemicae jure censebatur. Alioqvè certò co-
 gnitum est, postliminium quoque ratione Lusatiae superioris contine-
 ri certo, quod paulò ante desinivimus, intervallo, siquidem multo an-
 te reges Bohemiae Lusatiam subegerunt Saxones, postq; hos tenuere
 Marchiones Misniae, quibus eam primùm anno 1086. præripuit Hen-

* Manlius l.
 7. rer. Lus. p.
 102.

Manlius lib. 2.
 comment. p.
 21. in primis
 autem Budis-
 ricus sine insidiati

B 3

sunt Poloni, quam Boleslaus Chrobrius ab excessu Eckhardi I. Mar-
 chionis Misniae expugnavit, Manlius itidem p. 29. Chron. Marchio-
 num utriusque Lusatiae in Boleslao Chrobri, quæ vox arcis notione
 venit.

ricus IV. Saliquus, & Bohemis, ad quos neque stirpis, neque successionis jure pertinuit, attribuit. Quod quomodo factum sit, non mirabitur, qui considerat turbatum ejus temporis statum, quo Henricus IV. gessit imperium, afflictum certè ac perpetuis disidiis agitatatum. Eam verò occasionem adepti Bohemi, ipsam etiam Misnia Marchiam sæpe sunt aggressi, ac impetu eò facto, multa detrimenta ei regioni intulerunt, quod Pirna atque alia Bohemis finitima urbes plus satis testantur.

9. Cæterùm ex quo Lusatia cum regno Bohemiæ conjuncta fuit, inventi sunt, qui putarent, pro ea parte, qua audit inferior, in regis Bohemiæ, in quantum Septemviri, patrimonio deputatam fuisse. Qui error unde ortus sit, varia equidem opinio est: mihi sufficit demonstrare, reges Bohemiæ diu ante dignitatem eligendi Cæsares habuisse, quàm consequerentur inferiorem Lusatiam, quippe quæ accessit quidem regno, postquam mutavit suos dominos, sed pars Bohemici *Electoatus* nunquam facta est, & provincia duntaxat Bohemiæ evasit, ac ex alia causa atque diversis ab *Electoatu* rationibus acquisita, & regno attributa sanè atque adjuncta, *electoatui* autem, qui nullam divisionem recipit, minimè *innoxia* fuit. *

* *Regnum Bohemia accuratâ notione distingvi ab Electoatu debet*

avelli autem ab eo, constituto Electorum ordine, non potest. Quod autem neque Lusatia inferior, quæ hic cum primis in questionem venit, neque superior Electoratus Bohemico illigata sit, vel ex eo ostenditur, quod regnante in Bohemis Ottogaro II. jus Electoratus Bohemici acquisitum & Filio ejus Wenceslao tabulis Rudolphinis A. M CC XC. ratione Bohemia confirmatum fuerit, quo tempore Lusatia inferior erat in ditione Marchionum Misnensium, superior autem parebat Marchionibus Brandenburgicis stirpis Ascania. Postea verò, quàm utraqve Lusatia in Johanne Luzelburgico regno Bohemiae accessit, nil in ea re est immutatum: quandoquidem omnes ejus in eo regno successores non aliter electoratus Bohemia munus gesserunt unquam & administrarunt, quàm ratione regni Bohemia, quippe ratione cujus archipincernatus, & deinceps quartus electoratus institutus est atque confirmatus. Quapropter sanxit Rudolphus I. Habsburgius, ipsum regem Bohemiae imperii debere pincernam existere, & jus ac officium pincernatus apud eum, nec non ejus hæredes jure hæreditario residere. Extitit etiam dilucidè declaratum, prædictum regem Bohemiae, & suos hæredes in electione regis Romanorum, futuri imperatoris, cum cæteris electoribus habere, ad similitudinem aliorum electorum, eligendi plenarium jus & vocem, in diplomate an. 1290. Wenceslao regi Bohemia Erfurti dato, atque ab Hagecio in sermonem Germanicum converso, Chron. part. 1. an. eod. Neque eo seciùs constitutum est in sanctione pragmatica Caroli IV. de electoribus tit. 4. ubi regi Bohemiae, in quantum regi, suffragium electorale confirmatur. Nec moramur auctoritatem speculi Saxonici, regi Bohemia electionem detrahentis, lib. 3. cap. 57. cum quo consentit Abbas Stadensis, etati illi, quæ conscriptum est speculum, suppar, an. 1240. Nam multa sunt ejus speculi commemorationes, quæ neque antiquitatis monumentis, neque diplomatum fide approbantur. Neque hic opera pretium est circumspicere commodam speculi interpretationem, quando constat, & demonstrari potest exemplis, multa in eo commentitia atque falsa contineri. Quamquam sunt, qui ex Matthia Hupfuff, cujus liber titulo Râns. und Rönial. Land- und Lehen-Rechte anno 1503. evulgatus est, consicere posse se existimant, prædictum speculi caput non intelligi de omni rege Bohemia, sed duntaxat de eo, qui

qui neque per patrem, neque per matrem originis Teutonice fuisset. Abbas Stadensis in ea parte Epkonem Repkovium, speculi illius compilatorem haud dubie secutus, commentum illud fide ejus auctoris, cujus aequalis erat, & forsan in compilando socius adiutorque, ad se perlatum propagavit, scriptor cetera in rebus actisq; quae in Friderici II. tempora inciderunt, eximius, atque ad eruendam septemviratus Germanici originem, & ad istius aevi, quo vixit, facta eventaq; singularia cognoscenda aptus cum primis idoneusq;.

10. Sed ex quo utraque Lusatia in regum Bohemiae ditione fuit, hoc consecuta est ex pacto unionis atq; foedere, * quod regibus iisdem cum vicinis Principibus fuit, ut ea conjunctio & magno ipsi usui, & praesidio esset. Non quia putemus, Bohemiae septemviratui fuisse innexam, quod rejecimus paulo ante, sed quod intelligatur, ejus ad regnum Bohemiae accessione, communem utriusque defensionis causam, & pari aequoque jure tutos fines fuisse. Quem fructum tantum abest ut amiserit, postquam in ditionis Saxonicae ** fines descripta est, ut quoque firmum ac perpetuum hodieque capiat, reddita antiquis Dominis, & in eum statum evecta ac postliminio adducta, ut & legibus atque institutis sanctissimis floreat, & rebus fortunisque suis pacifice fruatur, ingeniaque liberalia

ralia ac decora excitet quotidie atque ornet, & literas pariter atque optimum cultum æqvissimo Principis imperio benignè foveat atque tueatur.

* Res paulò à primordio est repetenda. Reges Bohemia, iidemq; veri Germaniæ Electores fœdere Electorum, quod primum anno M CCCC XXXIX. Francofurti ad Mœnum initum, deinde anno M CCCC XLVI. ibidem repetitum atque confirmatum, * & posteris annis Gelnhusii ac Vormatiæ Vangionum redintegratum, ac novissimâ sanctione Cæsarea Leopoldina iterum stabilitum atque perpetuò conservatum fuit, non sunt comprehensi. Non ut de jure electoratus Bohemici detrahatur, sed ob causam longè diversam, quæ turbata post Sigismundi mortem ac divisa in partes Bohemia, non patiebatur, ut ceteri Electores in re optima moras necerent, & fœdus atque unionem fraternam eousque differrent, donec inter Bohemiæ Ordines, atque Albertum II. Sigismundi jam defuncti generum, atque in eo regno successorem ** ab omni parte convenisset. Ac sanè ex commentariis ævi illius, & rebus eventisq; liquet, fœdus

C illud

* Hoc nominatur in unione Electorali Vormatiæ 1521. corroborata, apud Goldast. Reichshandl. part. 8. ad d. an. Prius autem, quod aliunde constat, iis verbis non negatur esse factum. Cujus quantum sit vigor, docet capitulatio Leopold. §. 6. ubi & unio Electorum generalis, & specialis, quæ Rhenana audit, sacramento Cæsareo confirmatur. Quin & bello hoc sociali pro justitia armorum cum Palatino contra Gallos sociatorum unio generalis, die Churfürstl. Vereinigung. semel iterumque publicè est allegata.

** Electores Saxoniam ex pacto, quod indicat pax Pragensis §. 23. Anno clō Iac XXXV. die trigesimo Maji inito, & Görlicii post promulgato, firmo perpetuoq; jure retinendam utramq; Lusatiam consecuti sunt, non quidem ut esset accessio Saxonici electoratus, quippe qui diu ante perfectus atque completus fuit, & sanctione publicâ quoque jus individuum accepit, sed separa.

Titulo, Erb-
licher Tradition
Recess.

ea ex causa, & titulo satisfactionis impensarum in bellum Bohemicum factarum, quæ tales ac tantæ erant, ut non pretio dato, aut numeratâ pecuniâ, sed cessione earum provinciarum, quas Misniæ Marchiones, nondum electoratu aucti, antiquitus possederant, ac titulum postliminii nondum planè obliti fuerant, rependerentur. In quam rem digna est, ut legatur transactio inter Cæsarem Ferdinandum II. Domumque Austriam, atque inter Electorem Saxoniam facta, ac monumentis commendata. Ubi cum JOHANNES GEORGIUS I. nominatur primus acqvirens utriusque Lusatiæ, comparatè id ac eo quidem sensu est intelligendum, ut Lusatia, postquam à Marchionibus Misniæ abalienata, penes externas familias fuit, non quidem primò in universum, sed primò saltem post dictas externorum acqvirentium mutationes per JOHANNEM GEORGIUM I. veteri stirpi, in qua utriusque Lusatiæ dominium continuari debuit, acqvista esse intelligatur. Enimverò certis atque incorruptis tabulis probari potest, utramque Lusatiam, quæ diverso post tempore Misniæ Marchionibus subtracta est, ad eosdem vero atque indubitato jure pertinuisse. Quod non significant modò, sed etiam declarant diplomata Cœnobii Dobrilugensis, in quibus & duæ hæ Marchiæ vocabulis certis atque significantibus ab se distinguuntur, & præscripto earum titulo, sub unius imperio civili atque legitimo dominio conjunctæ memorantur.

*illud non ad faciendam deterio-
rem regis Bohemiam conditionem
coactum, tum quod ad ejus societatem
quoque invitati sunt alii inferiores
Ordines, tum quod Albertus II.
summo studio coleretur ab Electro-
ribus, & propter Bohemiam atque
Austriam, in quibus arx & propugnaculum
salutis Germanicæ esset, Augusto
Romanorum imperio, quod ab anno
1308. usque ad 1437. à domo Austriaca
abfuerat, quasi postliminiò
perfrueretur, & in ea stirpe divinius
provisa dignitas ad nostram
ætatem continuaretur. Quamobrem
reges Bohemiam sarcire hoc
aggressi, quod superiorum calamitate
temporum neglectum fuerat,
pactione cum vicinis Electoribus
facta, commodam securitatis
regni & provinciarum extra regnum
acqvistarum rationem*

nem atque viam iniverunt, ac societate perpetuæ unionis sibi adjun-
xerunt Electores Moguntinum, cum quo nuper renovata instau-
rataque est, *** Saxonem, quam redintegravit **** Mauritius,
nec non Palatinum, Brandenburgicum, quorum hæc est conjunctio
atque nexus, ut regno Bohemæ de certo auxilio contra hostes ferendo
teneantur. Quod pari ratione ad Lusatiam, cum illigata esset Bo-
hemia, pertinebat, neque nunc cessat, cum est Saxonica ditionis, pro-
pterea quod mutua ea sit obligatio, & commune utriusque commo-
dum ac salutem tueatur. Præter hujus pacti religionem utrosque
vicinos etiam vinculum beneficiarium, quo ratione Lusatia colligan-
tur, monet atque hortatur ad communem hanc opis mutuò ferendam
causam.

*** Henricus Brevverus hist. decennal. lib. 3. p. 182. De
ceteris conf. Gold. de regn. Bohem. lib. 6. cap. 13. & 18.

**** Hujus mentio fit in traditionis recessu 1635. 30. Maji
Pragæ facta, & Görlicii promulgato. A Mauritiæ excessu ea u-
nio inter Ferdinandum & Augustum denuò confirmata est an.
1557. 13. April.

11. Ac ea etiam prioribus retrò tempo-
ribus non secus, atque ipsa Bohemia, cujus
longo tempore accessio fuit, Saxonico jure &
instituti consentientibus usa est, ac diu sum-
mum tribunal Magdeburgi, ubi olim jus Sa-
xonicum externis quoque regnis ac provinciis
reddebatur, habuit: * deinde quum regnan-
te in Bohemia Ferdinando I. Magdeburgi, cum
pœnâ proscriptionis multaretur, institutus est
Pragæ Senatus provocationum, qui ultimò
pronunciaret de causis controversis, neque iis
tantum, quæ in Bohemia disceptabantur, sed

quoque decideret ac statueret de rebus, quæ in
Lusatia foro judicatae essent. Postea verò,
quam Lusatia ad Domum Saxoniam rediit,
sic ei consultum est atque provisum, ut jus pro-
vocandi ad *Electorem* Saxonem habeat, & sub
ejus principatu imperioque dignitatem anti-
quitus institutam teneat, quòd à nullo tribu-
nali externo, neque ipso Spirensi augusto in jus
vocari possit.

* art. X.

* *Wichbildum*, sive jus Magdeburgicum, cujus nomen au-
toritasque adeò apud multos valuit, ut ejus origo atque scriptura Ot-
tonibus Magno atque Ruffo ejus filio accepta referrentur, sed quod ex
genere descriptionis refellat facile, qui & actorum, & diplomatum
Ottonianorum sit gnarus, atque expendat rectè, qualia sint, quæ in
argumentum ejus fabulae assumuntur: rectè nihilominus ibi tradi-
tum est, * usum juris Saxonici & fuisse quondam apud Lufatos, &
mansisse usque ad aetatem Ferdinandi I. regis Bohemiae atque utrius-
que Lusatiae Marchionis. Quod quemadmodum factum sit, dili-
genter explicatum est à Nicolao Henelio, erudito Silesiographiae aucto-
re, cap. 8. p. 102. Nam uno eodemque tempore, Silesia, de qua com-
mentatur Henelius, & Lusatia, quæ mihi memoratur, jus Magdebur-
gicum usurpare desierunt, siquidem hoc præceperat atque edixerat
Ferdinandus I. ut in posterum provocantes jus peterent à supremo
tribunali Pragensi, ac desisterent superiori consuetudine, atque judi-
cio ab se in Bohemia, cui tunc Lusatia annexa erat, instituto uteren-
tur. Ex qua re magnum detrimentum cepit Magdeburgum, & eo
statu, quo à Carolo V. proscriptum erat, hanc quoque ad superiores
calamitates accessionem sensit, quòd nunc omnes atque singula Vene-
dorum regiones suum atque proprium provocationum tribunal ha-
berent, & temporibus aliocquin sibi luctuosis, & confuso planè pertur-
batoque

batogve urbis statu, sciret atque intelligeret Ferdinandus I. idem si-
bi licere, quod olim licuisset regi Polonia Casimiro, de quo est apud
Mart. Cromerum rer. Polon. lib. 26. lib. 12. p. 606. edit. Pistor. un-
derepetiit Salomon Neugebauer, lib. 3. hist. Polon. p. 205. ed. Hanov.
p. 205. Quod documento sit, Saxones omnes fere Venedorum provin-
cias Poloniam, Bohemiam, Livoniam, Prusiam, Pomeraniam, Sile-
siam, Lusatiam aut cultu atque Legibus, aut commerciorum consue-
tudine mitigasse, ac lingua Teutonice usum longè lateqve inter eas
amplificasse, quod de Lusatia certis liquet argumentis, quippe quam
Albertus Ursus & legibus, & nitore sermonis patrii ornavit, ac de-
lectis ejectisq; Wendis, multò cultiorem effecit atq; elegantiozem. Wen-
di enim, post Suevos, antiquissimos Germania populos, qui harum
terrarum olim fuere aborigines, in oras eas subierunt, & linguam
una sue gentis attulerunt, Manlius lib. 4. comment. fol. 53. Fuitq;
insequenti tempore tantum odium in Venedos, ut hi neque pro inge-
nuis haberentur, & civili natalium dignitate privarentur. Goldast.
de Reg. Boh. lib. 4. cap. 13. n. 5.

12. Sub Austriis, quatenus moderatio
viguit, diu tranquilla fuit ac florens, postea ad
Saxonem honorificis conditionibus transiit,
quàm dissidia, quæ ad publicam perniciem
spectabant, composuisset, & auctoritate apud
Ferdinandum II. interpositâ, jura atque privi-
legia religionis, propter quæ summa rerum
Bohemicarum turbata fuerat, provido futuri
animo conservasset, & quod ejus meritis da-
tum est, dignitatem fortunasqve salvas ab Cæ-
sare pactus fuisset. Ab eo tempore Saxo has

C₃

pro-

provincias jure hypothecæ sibi obnoxias accepit, ex iisque emolumenta tantisper habuit, dum titulo perpetui ac sempiterni dominii sub lege beneficiaria à Cæsare tanquam rege Bohemiæ attributas anno, quem supra nominavi, XXXV. consequeretur, & pacatas in officio atque fide retineret, * ut qui sciret, quantis impendiis eæ provinciæ sibi constarent, quantumque potentiæ suæ in vicino illo limite præsidium esset.

* *Tabula super jure beneficiario Lusatia, anno 1653. Görlicii promulgata, sacramenti beneficiarii atque subjectionis formulam continent, juxta quam eo prorsus modo atque ratione tenentur Electoribus Saxonie, qua olim tenebantur regibus Bohemiæ, tanquam Lusatia Marchionibus, quod cessione regum Bohemiæ, ac singulari transactione cum regibus Bohemiæ, tanquam Marchionibus Lusatia inita, acquisiverunt, & libertatem religionemque exemplo Vladislai, Ferdinandi, Maximiliani, Rudolphi, tutati sunt. Ut Ludovico Camera-*

* In Considerat. caular. bell, p. m. 169.

rio * non fuerit causa, quamobrem in eâ parte coargueret Saxoniæ, vir alioqui nimius animi, & in Austriam Saxoniamque domum tanto iniquior, quod suis consiliis, quæ nil medium relinquebant inter præcipitæ & summa, utraque adversabatur, & conjunctis viribus resistebat. Etenim officii sui ducebat Elector, scissa factionibus Bohemiæ, & republica per dissensiones distractâ, justæ Cæsaris causæ servire, & immoto animo stare contra seculi mala, ac prohibere ruinam vicinæ domus cum vicinis, tum obligationis suæ causâ. Imperiti sunt, qui nihilo secius temere pronunciarunt, ac nil sociali Electoris bello quasitum opinati sunt, quàm belli stipendium Lusatiam, quod contendit P. Piascius, hist. sui temp. av. 1620. Multo enim interio-

teriores ejus rei rationes fuerunt, & tales quidem ac tanta, ut Caesaris Electorisq; periculum tunc par, & causa communis esset. Neq; moramur intempestivè credulos, & actorum consiliorumq; illius temporis ignaros. Omnino autem laudamus Electorem, & gratulamur Lusatia, quæ ductu hujus Principis ad decus suum veramq; gloriam rediit, & postquam accepit dominum, tantâ caritate ac fide complexa est, ut senserit, honesto obsequio perpetuam clementiam repensam esse. Nam & sanctè cavet dignitati Ordinum, & servat privilegia civitatum, & jus fasq; exemplo suo tuetur. Illud etiam memorabile est, quòd sapientissimus Elector cum ceteras Lusatie immunitates prolixè ac liberaliter concessas confirmaret, tum privilegium à Rege Ferdinando I. an. 1544. die 21. Febr. Praga superioris Lusatie Ordinibus, genere illustri nobilique pradis imperitum* sanctione beneficiaria novissima roboravit. Quod cujusmodi sit, facilè intelligamus, si veras propriasq; ejus notas afferamus, & quamobrem concessum traditumq; fuerit, ante oculos ponamus. Inest in eo testimonium rerum ab Ordinibus bene fortiterq; gestarum, & gerendarum eadem fide in posterum insigne auctoramentum. Sed qui id consequi studet, capax esse debet beneficii, quod petit, ne fraudi sit auctori atque conditori privilegii, aut qui in ejus locum successerit, tanquam Lusatie Marchio ac Princeps. Præterea qui nullâ prole auctus, atque adeo heredum beneficiariorum expers, hoc tale beneficium sollicitat, is præterquam quòd orbitatem suæ domus, grave familiis malum, allegat, etiam necesse habet atatis suæ viriumq; specimen dare, quòd haud dubiè eò spectat, ut clientela beneficii que dominus, eum expeditionibus servitiisque sibi & patriæ utilibus decorisq; adhibere possit. Idq; ut rite atque ex privilegii præscripto fiat, ille, qui studet beneficii esse particeps, cogitur toto corpore loricatedus atque gladio accinctus vi sua inferre se in equum, & grave pondus armaturæ militaris firmo atque expedito robore superare. Si tamen foret, qui liberis, quibuscum rem familiarem faciat, equè carens, ac inopiâ insuper laborans, fortunam iniquam, atque æs alienum, nullâ suâ culpâ contractum coram prætore Marchionatus demonstraret, illi jus atque facultas eadem ex formula

Prævi-

Titulo Bor
rith.

Privilegii futura esset agendi cum pradio beneficiario, quasi cum peculio suo, & liberè alienandi vendendique, si quidem nullum inde præjudicium ac detrimentum inferatur Domino beneficii, aut agnatis jus simul quæsitum à primo auctore beneficii derivantibus. Qui ritus unde sumptus sit, & qua ex re occasionem acceperit, hic posset disquiri, eò magis, quia in priscis Saxonum placitis, quæ diu apud Lusatos viguerunt, licet legere omnem acquirendam & conservandam nobilitatis rationem in gladio atque armis fuisse sitam: ut sanè Dynastæ atque Nobiles Lusati aptum hoc familiis suis consolanda orbitatis remedium à rege Ferdinando, impetraverint, cujus fructum nuper ceperunt illustrissimus MAXIMILIANUS LIB. BARO à SCHELLENDORFF, & eqves suæ gentis splendidissimus WARENSDORFFIUS, qui virtute atque viribus freti, hoc privilegio in solatium orbitatis dato concessoque, fortunis atque facultatibus amplissimis, felicissimam accessionem laudis maxime adjunxerunt. Fuitq; hoc Lusatiæ decus perpetuum fere atque invidendum, quod viros produxit egregios, qui bello atque literis permagnum ad rempublicam momentum attulerunt, & nati crescendi spatium, res summas aggressi sunt atque perfecerunt. Quorum honori Christophorus Manlius singulare volumen composuit, dignum, ut operâ viri eruditi quamprimùm elimetur, & cum ejus commentarius rerum Lusaticarum, qui penes me sunt, in lucem emittatur. Nam & multa ibi reperi, quorum ignaro difficile sit, assequi res Bojobemicas, Saxonicas, Brandenburgicas atque Misnenses, & usu meo didici, præcipuam originum Wettinensium partem illic contineri. Quamquam non diffiteor, Bojobemos invidisse vicinis suis Lusatiam, & quandoque cum Ascantio-Brandenburgicis ad premeandos Misnia Marchiones operam contulisse. Refertq; ad hoc institutum evolvi Chronicon Marchicum Wolffgangi Justi, unde quædam decidenda sunt, quæ Manlius noster dubia reliquit. Vid. Comment. lib. 5. fol. 75. Nobis sufficit, Lusatiam utramque hoc seculo rediisse à Bobemis ad priores acquirentes suos, Electores atque Duces Saxonie, quatenus iidem sunt Misnia, & antiquitus pari jure erant Lusatiæ, & nunc de integro verè atque postliminiò sunt ejusdem perpetui atque hereditarii Marchiones, quorum principatus imperiumque felix & contra casum fortunamque firmum sit, atque in posteris integrâ innocentique virtute meo ac omnium civium meorum voto continuetur.

AB: 1540 9/7 11

ULB Halle

3

003 942 414

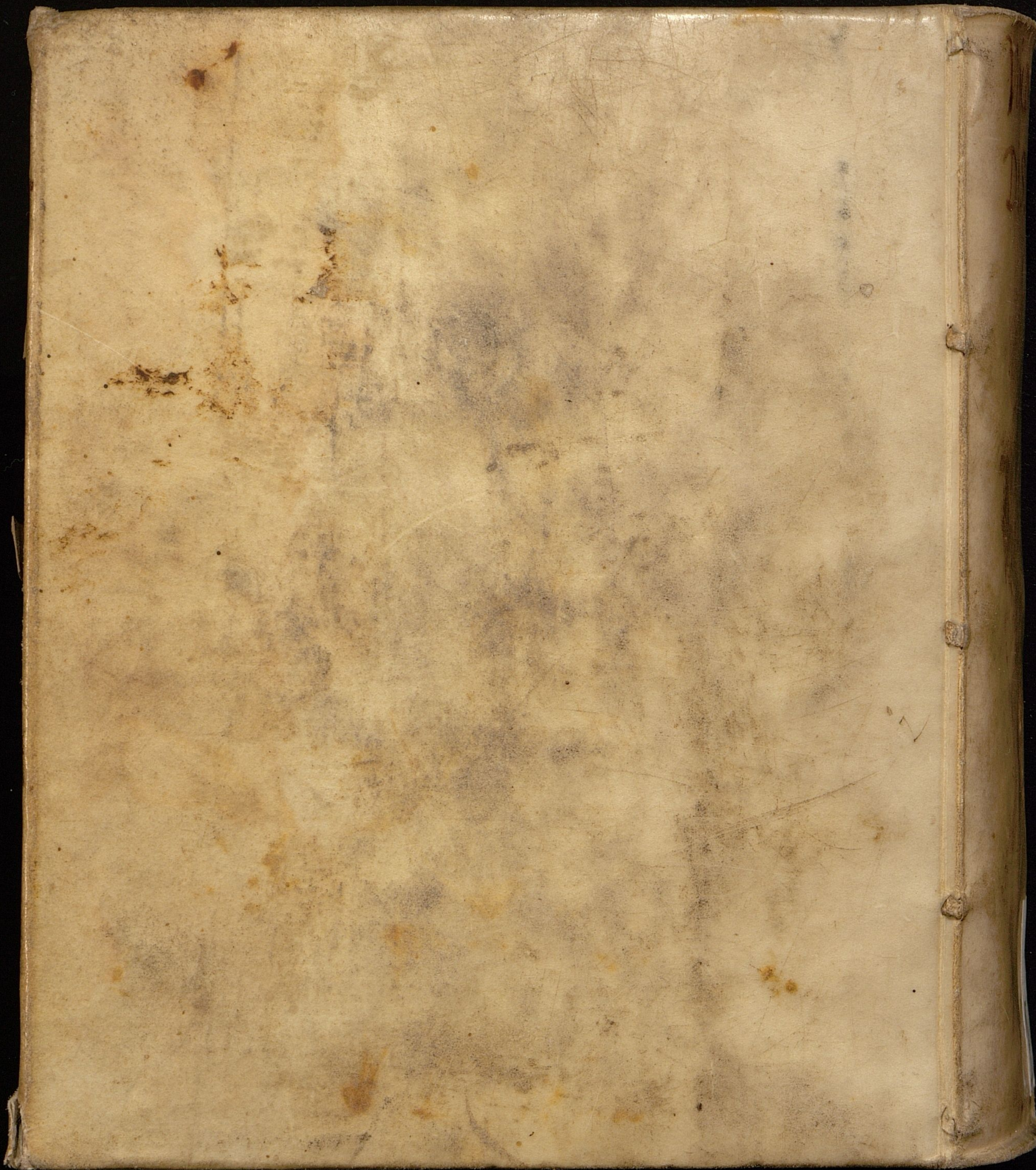

Handwritten mark

R

VD 77

23

DISSERTATIO
De
LUSATIA
Ex
ACROASIBUS ACADEMICIS
CONRADI SAMUELIS
SCHURZFLEISCH,
PROF. PUBL.
STUDIO ATQUE OPERA
JOHANNIS FRIDERICI VOLLHARDI
COLLATIS EO MONUMENTIS
INSTITUTA.
WITTEBERGÆ,
Literis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.
ANNO M. DC. LXXVI.

